

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อคาดคะเนอุปสงค์ต่อข้าวของครัวเรือนไทยใน 15 ปีข้างหน้า วิเคราะห์อุปสงค์ต่อข้าวของครัวเรือนไทยแยกตามลักษณะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ศึกษาพฤติกรรมการซื้อข้าวและความต้องการข้าวคุณภาพของผู้บริโภคไทย และคาดคะเนอุปสงค์ต่อข้าวไทยในตลาดโลก ใน 15 ปีข้างหน้า ทั้งนี้เพื่อสังเคราะห์ผลการศึกษาและกำหนดข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

วิธีการศึกษาใช้ข้อมูลรายจ่ายการบริโภคอาหารครัวเรือนที่แท้จริงจากข้อมูลอนุกรมเวลาจากบัญชีรายได้ประชาชาติ ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ การวิเคราะห์อุปสงค์ต่อข้าวหอมมะลิและข้าวขาวของครัวเรือนโดยข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม 8 จังหวัด จาก 4 ภาค ประกอบด้วยกรุงเทพมหานคร อุตสาหกรรม สุพรรณบุรี พิษณุโลก นครสวรรค์ ขอนแก่นและอุบลราชธานี จำนวน 666 ตัวอย่าง โดยใช้แบบจำลอง Hedonic price

ผลการวิเคราะห์อุปสงค์ข้าวในประเทศและอุปสงค์ข้าวส่งออก พบว่า รูปแบบการบริโภคอาหารของครัวเรือนไทยเปลี่ยนแปลงไป มีการบริโภคอาหารหมวดข้าวและแป้งทรงตัว การบริโภคอาหารนอกบ้าน อาหารสำเร็จรูปเพิ่มขึ้น ข้อมูลปี 2554 พบว่า ปริมาณการบริโภคข้าวต่อหัวโดยรวมลดลง จาก 101 กิโลกรัมต่อคนต่อปี เหลือ 90 กิโลกรัมต่อปี ปริมาณการบริโภคข้าวสารโดยรวมของครัวเรือนตอบสนองต่อรายได้ต่ำ และตอบสนองต่อรายได้้น้อยกว่าต่อคุณภาพ

ผลการคาดคะเนปริมาณการบริโภคข้าวในอนาคต พบว่า หากแนวโน้มราคาข้าวในประเทศลดลง ปริมาณการบริโภคข้าวในประเทศโดยรวมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นไม่มาก ผู้บริโภคข้าวขาวจะให้ความสำคัญกับราคาเป็นสำคัญ ในขณะที่ผู้บริโภคข้าวหอมมะลิจะให้ความสำคัญกับลักษณะทางกายภาพมากกว่าคุณลักษณะจากการหุง สำหรับอุปสงค์การส่งออกข้าวไทยโดยรวมและอุปสงค์การส่งออกข้าวขาวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ปริมาณการส่งออกข้าวหอมมะลิของไทยมีความอ่อนไหวต่อรายได้มากกว่าราคา สำหรับการส่งออกข้าวนี้ทั้งนั้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นมากทั้งกรณีราคาส่งออกลดลง และราคาส่งออกคงที่ ทั้งนี้ข้าวนี้มีการตอบสนองต่อราคาต่ำ ในขณะที่ตอบสนองต่อรายได้สูง

ข้อเสนอแนะสำหรับอุปสงค์ข้าวในอนาคต คือ

- การบริโภคข้าวในประเทศต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพข้าว การปรับปรุงพันธุ์ให้สอดคล้องกับเรื่องคุณภาพ เน้นในการใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกันระหว่างข้าวสารเพื่อการบริโภคโดยตรงและข้าวสารเพื่อการแปรรูป ให้ความรู้แก่ผู้บริโภคในเรื่องคุณภาพข้าว ตั้งแต่แหล่งผลิตถึงวิธีการหุง ดังนั้นในอนาคตควรมีการศึกษาความต้องการข้าวที่ใช้ทำเป็นอาหารสำเร็จรูปและใช้ในภัตตาคาร และสถาบันเพื่อให้ได้ภาพอุปสงค์ข้าวที่ชัดเจนมากขึ้น

- การส่งออก จะต้องเน้นการสร้างคุณภาพข้าว เนื่องจากปริมาณการส่งออกในอนาคตจะเพิ่มขึ้นไม่มากนัก ประกอบกับข้าวขาวมีความยืดหยุ่นต่อราคาสูง การใช้นโยบายราคาส่งออกสูงจะส่งผลกระทบต่อ การส่งออกข้าวขาวมาก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาตลาดข้าวขาวของไทยให้เป็นตลาดข้าวขาวที่มีคุณภาพแตกต่างจากคู่แข่ง ขณะเดียวกันต้องพัฒนาตลาดข้าวหอมมะลิในตลาดโลกให้มีความโดดเด่นมากขึ้น และประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคในโลกรับรู้ด้านคุณภาพและสิ่งบ่งชี้ด้านภูมิศาสตร์ (GI) มากขึ้น นอกจากนี้ตลาดส่งออกข้าวหอมมะลิและข้าวหนึ่งเป็นตลาดที่มีความยืดหยุ่นต่อรายได้สูง จึงเป็นโอกาสของประเทศไทยในการส่งออกข้าวหอมมะลิและข้าวหนึ่งที่มียาต่อต้านหน่วยสูง จึงควรเน้นการพัฒนาการส่งออกข้าวหอมมะลิและข้าวหนึ่ง
- จากการวิเคราะห์ทางเศรษฐมิติ พบว่าการได้มาซึ่งข้อมูลทางด้านอุปสงค์นั้น ข้อมูลอนุกรมเวลากระจายจัดกระจายในแหล่งต่างๆ และข้อมูลบางอย่างไม่สามารถเปิดเผยได้สำหรับแหล่งข้อมูลบางแหล่ง โดยเฉพาะด้านการค้าและปริมาณสต็อกซึ่งเป็นข้อมูลที่จำเป็นในการประมาณการความต้องการในด้านอุปสงค์ทั้งภายในและต่างประเทศ ในฐานะที่ไทยเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ใน ASEAN และในอนาคตจะมีการเปิดเสรีการค้าภายใต้ AEC จึงมีความจำเป็นในการสร้างแบบจำลองทางเศรษฐมิติเพื่อประมาณการความต้องการของ ASEAN และคู่ค้าสำคัญ พร้อมทั้งกำหนดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมต่อไปในอนาคต

abstract

The objectives of this study is to estimate household rice demand in Thailand in the next 15 years by analyzing household rice demand based on the social and economic characteristics of the households, studying Thai consumers' rice purchasing behavior and the need of high-quality rice, including estimating Thai rice demand in the global market in the next 15 year. This is to synthesize the research findings and identify policy recommendations on the subject.

Research methodology is using household food expenditure data, the social and economic survey data of the National statistical office of Thailand, Analyzing household jasmine rice and white rice demand were conducted through field visits in 8 provinces in 4 regions, including Bangkok, Ayudhaya, Suphanburi, Pitsanulok, Nakorn sawan, Khonkaen and Ubon Ratchathani, collecting 666 samples using Hedonic price model.

From the analysis of domestic rice demand and the demand of exporting rice, it was found that household food consumption behavior has been changed. The amount of rice and carbohydrate consumption has been stable while the amount of sugar, dessert, dairy products, butter and egg consumption has increased and people tend to dine out more. The amount of rice consumption per head has decreased from 101 kg./ head/year to 90 kg./head/year in 2011. Income factors do not affect household rice consumption much but the quality of the rice affects more. White rice consumers give priority to the price, while jasmine rice consumers give priority to the brand and the characteristics of rice (the consumers give priority to the physical characteristics more than the characteristics after cooking the rice).

Total Thai rice and white rice export demand tend to increase. The amount of exporting jasmine rice depends on the income factors than the price. The parboiled rice export tends to increase considerably when the exporting price is reduced and when it is stable. Price does not affect parboiled rice export much but the income factors do.

Some recommendations related to future rice demand:

- For domestic rice consumption, priority should be given to the quality of rice. These factors should be considered while breeding rice varieties. In addition, the difference between the rice for consumption and the rice for processing should be considered more. Awareness should be raised among consumers about the quality of rice. Information about

the sources, cooking instructions especially how to add value to quality rice through rice production/ rice profile. Since it has been found that consumers consume instant meals and dine in restaurants more, in the future research should also be conducted on the need of rice for food processing and for restaurants in order to gain clearer scenario of rice demand.

- For export, priority needs to be given to creating quality rice as the amount of export in the future will not increase much. In addition, price affects the white rice export considerably. Having high exporting price will considerably affect the amount of white rice export, therefore Thai rice market must be developed with special focus on high quality white rice in order to differentiate from the competitors. Jasmine rice market in the global market must be of high quality and public relations among consumers on the quality and geographical indications must be carried out more. In addition, income factors affect parboiled rice export, therefore it is an opportunity for Thailand to export jasmine rice and parboiled rice with higher price per unit and focus must be given to exporting jasmine rice and parboiled rice.
- Based on the econometric analysis, it has been found that it is difficult to gain data on rice demand as the time series data is scattered and some of the data is confidential, especially commercial data and stockpile data which are vital for estimating domestic and international demand. As Thailand is the main rice exporter in ASEAN and in the near future, ASEAN Free Trade Area will be in place, there is a need to create econometric model for estimating demand in ASEAN and in other trade partners and for identifying strategic ways to move forward.